

In december 1941 hadden de Verenigde Staten van Amerika onderwijl de oorlog verklaard aan Duitsland en Japan. In Noord-Afrika werd het ook al zeer onrustig en op de grote wereldzeën werden troepentransportschepen door duikboten tot zinken gebracht, maar ook voedseltransportschepen werden door bommenwerpers vanuit de lucht aangevallen en eveneens in de grond geboord. Dus kwam door die verschillende oorzaken al heel gauw de voedselvoorziening in gevaar en werd alles op den duur zeer schaars. Dat was vooral merkbaar in de grote steden, want daar kwam de groente- en fruitvoorziening al betrekkelijk gauw in grote moeilijkheden.

Ook het grote Duitse leger had daarvan een heel groot deel van nodig voor al die gelegerde soldaten in eigen land en in de landen die door Duitsland bezet waren.

Dus werd er een groot deel van de Nederland geteelde groente- en fruitsoorten naar Duitse gebieden afgevoerd.

Op het platteland was dat meteen niet zo merkbaar, maar wel in de grote dorpen en steden. Dat was er dus de oorzaak van dat vele bewoners daarvan naar dorpen op het Platteland gingen om te proberen daar bij boeren en tuinders enig fruit en groenten te bemachtigen (kopen, wel te verstaan).

In 1941 werd het ook onder Duits bevel verplicht dat ieder persoon boven een bepaalde leeftijd, ik meen van boven de 18 jaar, een persoonsbewijs bij zich moest dragen, zodat men zich ten alle tijden kon legitimeren.

Overal waar men zich ook bevond, kon het voorkomen dat men op eens, door een Duitse militair, naar het persoonsbewijs (voor hem een Ausweis) gevraagd werden en dan had men het maar aan hem te tonen. Kon men dat op dat moment niet, was de kans groot dat men meegenomen werd naar een of andere militaire instantie voor ondervraging.

Werd men ergens dus door een militair naar zo'n legitimatiebewijs gevraagd, ging dat heus niet zo familiair.

Men kon zo maar door een Duitse militair staande worden gehouden. Hij blafte dan: "Halt Ausweis!!"

Dat moest men dat tamelijk gauw aan kunnen tonen, want anders deed hij zeer moeilijk.

Eenmaal heb ik daar problemen mee gehad en dacht op dat moment in grote moeilijkheden te zullen komen, maar gelukkig liep het voor mij toch nog goed af. Het duurde de militair te lang, voor ik het bewijs kon tonen.

En in zo'n situatie sta je dan toch wel even te trillen op je benen, want bij zulke momenten namen de Duitsers heus geen halve maatregelen, dat wist men maar al te goed.....!!

Inmiddels was de oorlog al enkele jaren aan de gang en daardoor begon men overal gebrek aan te krijgen; bijna alles werd schaarser. Het vervoer van de benodigde grondstoffen werd veel en vaak gestagneerd vanwege de bombardementen op goederentreinen en transportschepen, dus vandaar!

Om maar eens enkele artikelen op te noemen waar men al enige tijd gebrek aan gekregen had dat was o.a. : schoeisel, kleding, dat kon dan winterkledig, maar ook zomerkleding wezen, fietsbanden, vele soorten gebruiksvoorwerpen zoals boeren-gereedschap, en gereedschap voor alle andere beroepen en bedrijven. Maar in de wintermaanden vooral ook brandstoffen en dekens en verder vele soorten levensmiddelen.

Een groot probleem was ook dat het in deze oorlogsjaren strenge tot zeer strenge winters waren met temperaturen van minstens 15 tot ruim 25 graden vorst. Er was ook steeds veel sneeuw gevallen en daarbij stond er heel vaak een harde Noord-Oosten wind, dat inhield dat alle gebaande wegen en paden in korte tijd weer vol gewaaid waren. Dat gaf natuurlijk zeer veel moeilijkheden voor alle weg-en treintransporten. Maar ook werd de scheepvaart door de zeer strenge worst en ijsgang in de waterwegen op velerlei manieren gestagneerd.

Vanwege gebrek aan voldoende brandstoffen werd er al gauw toe overgegaan tot het omzagen van bomen. Eerst nam men daar zoveel mogelijk knotwilgen voor die bijna overal langs slootkanten stonden. Daar zijn er zeer vele van gebruikt als brandhout. Later zocht men alles op wat maar brandbaar was. Ook heiningpalen en ander boeren geriefhout dat men zich toeëigende, werd in de huiskachels opgestookt. Fruitbomen durfde men niet stiekem om te zagen, daar zouden ze de eigenaren mee benadelen. De fruittelers gebruikten daar zelf de meest onrendabele, oude fruitbomen voor, want ook zij wilden in de wintermaanden graag warm zitten, dat natuurlijk goed te begrijpen is.

Wel moesten in de steden de stadsparken het ook ontgelden. Daar werden vaak ook bomen omgezaagd door mensen die brandstoffen te kort kwamen en meestal werd er door de Politie een oogje dicht gedaan wanneer hij daar in zo'n buurt iets verdachts zag. Bij hem thuis werd soms ook wel eens iets door een "onbekende" afgegeven dat hij zeer goed gebruiken kon.

Dus op deze manier hielp de één de ander in zulke extreme situaties. Daar hoeft men nu (in het jaar 2001) niet meer aan te denken. Die tijd is er helaas niet meer, want zo behulpzaam is men nu niet, de goede natuurlijk uitgezonderd.

Zelf heb ik meerdere malen gezien dat men knotwilgen aan het naar huis halen was, die te voren waren omgezaagd.

Soms werden ze door enkele personen met grote sleeën over de weilanden naar huis vervoerd, als er veel sneeuw lag en dat lag er in die winters soms heel veel.

Van zo'n houttransport per slee was ik door een bepaalde omstandigheid getuige geworden en had men mij blijkbaar toch voor een politieman aangezien. Dit voorval speelde zich als volgt af in januari van het jaar 1943:

Op een donkere avond met veel sneeuwval was ik bij ene familie Florissen in "De Holland", een rustig landweggetje tussen enkele huizen en boomgaarden gelegen, een rekening gaan betalen, dat deed ik vaker op een winteravond, dan had men tijd en maakte men er een praatavondje van want gezelligheid kende toen in die jaren geen tijd.

Op de heenweg was ik via de Dorpsstraat gelopen, want om te fietsen lag er die avond veel te veel sneeuw op de wegen. Maar omdat het die avond nogal wat laat geworden was, ging ik door de weilanden binnendoor naar huis terug. Door die dikke laag sneeuw was het wel veel moeilijker lopen, maar het scheelde toch wel een derde van de totale afstand.

Vóór die tijd had het al enkele dagen flink gevroren, zodat de sloten bedekt waren met een dikke laag ijs. Dat gaf dus geen probleem toen ik daar onderweg overheen moest.

Al gauw begon het opnieuw te sneeuwen; wat een winters gezicht om me heen. Er stond wel een scherpe Noord-Oosten wind, maar gelukkig zat ik goed in de kleren. Over mijn winterjas had ik ook nog m'n donkerblauwe garbedine regenjas getrokken, die toendertijd aan de binnenzijde een rubber voering had. Daar ging dus geen wind doorheen.

Na enkele tientallen meters gelopen te hebben zag ik opeens heel in de verte enkele donkere schimmen voortbewegen in de sneeuw. Daar schonk ik verder geen aandacht meer aan. Misschien een paar stropers, die kon men wel vaker in het veld zien in de donkere avonduren.

Het ging steeds harder sneeuwen en kreeg dat vlak in mijn gezicht, want ik liep vanuit zuid-westelijke richting en had de wind dus pal vóór. Het liep heel moeilijk door de dikke sneeuylaag en er kwam steeds méér bij.

Na enkele sloten te zijn gepasseerd was ik in een grote wei aangekomen en om de goede richting niet kwijt te raken, keek ik af en toe even recht voor me uit. Maar dan was het net, alsof ik zand in de ogen kreeg, vanwege de scherpe sneeuw die in mijn ogen waaide.

Om mij heen was het een eenzame, wijde vlakte van weilanden en zag ik niets dan sneeuw om mij heen. Boven mij was op dat moment een donkere grijs-bruine sneeuwlucht die de gehele omgeving overspande. Om niet te vallen moest ik voorzichtig lopen, want overal waren molshopen, die door al die sneeuw onzichtbaar waren, maar waar men goed over kon uitglijden. Toen ik een ogenblik later opnieuw voor mij uitkeek of ik nog steeds in de goede richting liep, zag ik opeens iets voor mij uit een obstakel boven het besneeuwde veld uitkomen. Toen ik dichterbij kwam, zag ik meteen, dat het een aan grote stukken gezaagde knotwilg was, die vastgebonden zat op een slee. Daar begreep ik niets van!! Waar waren de personen gebleven die ik eerder als wazige schimmen gezien had vanaf enige afstand?? Waarom hadden zij dit brandhout in de steek, of gewoon maar achtergelaten. Dat was toch heus wel waardevol in die koude wintermaand, zo stond ik even met mezelf te overleggen. Of had men mij vanaf een korte afstand zien naderen en gevreesd ontdekt te worden.

Het had een zwaar karwei kunnen worden, maar ik had het hout ook mee naar ons eigen huis kunnen nemen. Dat vond ik echter niet fair tegenover hen die er al zo veel werk voor over gehad hadden. Dus liet ik de voorraad hout rustig achter op het eenzame besneeuwde veld. Toch keek ik nog eens goed om me heen, of ik toch nog ergens een menselijk wezen kon bespeuren, maar in de hele omtrek was niets anders te zien dan sneeuw, sneeuw en nog eens sneeuw. Dus schudde ik de sneeuw nogmaals van me af en na ruim tien minuten was ik weer thuis.

Daar vertelde ik van de houtvoorraad die blijkbaar achtergelaten was door enkele personen die zeer waarschijnlijk voor mij op de vlucht gegaan waren, denkende een politieman voor zich te hebben. Die gedachte was mij tenminste toegedaan. Verder heb ik aan dat voorval geen aandacht meer geslagen, want zulke situaties deden zich wel vaker voor. Dus was ik het daarna al gauw weer vergeten.

Maar enkele weken later werd ik er opnieuw aan herinnerd door mijn kapper, die in die jaren ongeveer halverwege de Kerkstraat een kapsalon had.

Na de oorlog van mei 1940 tot mei 1945, heeft het pand enkele andere bewoners gehad, maar nu (2001) is er weer enkele jaren een kapsalon in gevestigd, Maar dan wel helemaal gemoderniseerd. In de oorlogsjaren was het kapper Jan Derksen die ik hier even noemde. Hij en zijn vrouw waren uiteindelijk uit Elst afkomstig. Ook na de oorlogsjaren is hij in Driel nog vele jaren dorpskapper geweest.

Toen ik dan enkele weken na die houtkwestie naar hem toeging om geknipt te worden, kwam het gesprek op de winter terecht, die tamelijk streng was en lang duurde. Ook over de schaarste van de heersende brandstoffen en het noodzakelijke kwaad van het omzagen van knotwilgen en andere boomsoorten.

Hier volgt zijn verhaal :

" Vorige week kreeg ik hier ook een persoon uit Driel, die mij daar het volgende relaas toevertrouwde. Op een avond was hij met een buurman uit de Dorpsstraat met een grote slee de weilanden ingegaan om daar ergens een flinke knotwilg af te gaan zagen die daar overal langs de sloten stonden ergens in het weilandengebied tussen de genoemde Dorpsstraat en de Oldenhofselaan. Ze slaagden al tamelijk gauw en vonden een grote brede knotwilg die zij na veel gezaag, uiteindelijk aan grote bollen op hun slee konden binden. Maar het was een heel zwaar kaliber, doch met veel moeite lukte het om de slee vooruit te krijgen. Na elke honderd meter moesten zij toch even uitrusten want de weilanden waren erg ongelijk door de vele molshopen die onder de dikke laag sneeuw zaten. Maar ja, ze hadden de tijd en als ze eenmaal thuis waren, zou het kwantum hout de gedane moeite best belonen, zo hadden zij gedacht dus vooruit maar weer. Geleidelijk kwamen ze na iedere rustperiode weer 100 meter dichterbij huis.

Inmiddels was het flink gaan sneeuwen en was het onderhand ook al tamelijk laat in de avond geworden met die zware vracht, waar zij moe van begonnen te worden.

Ze hadden voor de tweede keer gerust en besloten aan de derde fase te beginnen. En toen opeens hadden zij in de verte, door het dichte sneeuw gordijn een donkere gedaante naderbij zien komen. " Dát is de politie", had zijn maat zachtjes gezegd. "En ik denk dat het De Leeuw is, want die is ook zo lang en slank! Wegwezen hier, want hij kan ook mirakels hard lopen, dat hebben mij stropers wel eens verteld. Dan maar liever het hout kwijt, want in deze oorlogsperiode zal de straf niet mild zijn, daar kun je gerust op rekenen." Dus hebben wij helaas de hele boel achtergelaten en zijn als een haas er vandoor gegaan. Gelukkig stond er die avond tamelijk veel wind en viel er een dicht sneeuw gordijn, die ons spoor direct uitwistte!!

Bijna geheel buiten adem kwamen we thuis aan en vielen als zoutzakken op een stoel neer. Maar toch gaven we onze buit niet zo gauw uit handen. Later in de avond hield het op met sneeuwen en konden we tamelijk goed van ons af kijken over de witbesneeuwde velden en tastten met onze ogen het hele gebied af van links naar rechts, maar er was niets verdachts te bekennen.

De maan stond ook aan de lucht, al was ze nog maar half, maar dat gaf toch iets meer licht en dat kwam ons goed uit. Dus liepen we wéér in de richting, maar wel met een grote boog. Als men je in een weiland aantrof, kon je bekeurd worden door zich op verboden terrein te bevinden, maar het was natuurlijk niet aan te bevelen, rechtstreeks in de richting te gaan, dus deden we dat toen ook niet. Om kort te gaan, we konden de slee al goed zien staan vanaf enige afstand en liepen er met een kring omheen en maar goed van ons af kijken of er ook onraad was, er was echter geen levend wezen te bekennen, behalve een nachtuil die verschrikt opvloog uit een scheefgegroeide knotwilg die daar vlak langs een sloot stond.

Toch vertrouwden we het niet helemaal, want de politie kon zich ergens heel goed schuilhouden en als hij je dan betrapte als je er opeens met de slede vandoor wilde gaan, was je natuurlijk wel de pineut en daar pasten we wel voor op!

We naderden op het laatst de slede, die daar nog steeds ongemoeid in de sneeuw stond. Het werd toen even spannend, want elk moment kon de politie te voorschijn springen, maar waar vandaan dan?? Hij had zich natuurlijk verdekt op kunnen stellen of zich liggende met sneeuw kunnen bedekken. Gelukkig deed zich dit niet voor en konden we ongestoord het laatste traject af gaan leggen, waar ons eindelijk de warme kachel wachtte.

Het is dus niet voor niets geweest dat wij geduld op hebben kunnen brengen en hebben er nog vele uren warm bij kunnen zitten bij dat hout van die oude knotwilg daar uit dat weilanden-gebied tussen de Dorpsstraat en de Oldenhofselaan."

En dit is dan uiteindelijk het verhaal van een dorpling die met zijn maat een knotwilg om ging zagen en deze met een slee naar hun huis vervoerde aan de Dorpsstraat." Aldus vertelde mij de kapper bij wie ik mijn haren had laten knippen. Maar ik vroeg hem helaas niet welke dorpsgenoot het geweest was, die met zijn maat die knotwilg op een slede naar huis gehaald had. Dan had ik die later kunnen vragen waarom ze eigenlijk voor mij op de vlucht waren gegaan. Zij zouden dan vreemd opgekeken hebben als ik ze verteld had, hoe het precies gegaan was. En dat ik het was geweest, die zij voor een politie hadden aangezien en waar ze voor op de loop gegaan waren.

Zo, dit was even een nostalgisch verhaal van een noodzakelijk kwaad karweitje, namelijk het weghalen van een grote knotwilg langs een sloot van een weiland, tussen de Dorpsstraat en de Oldenhofselaan in Driel. Dat karweitje werd uitgevoerd door twee dorpsgenoten uit de Dorpsstraat.

Maar nu gaan we echter weer verder met de harde werkelijkheid te beschrijven over de oorlogshandelingen tussen mei 1940 en mei 1945. We waren gebleven in de januarimaand van 1943. Het was toen op die bewuste avond dus niet de enige keer dat ik een omgezaagde boom naar huis zag halen met een slede of een ander vervoermiddel. Maar toen er veel sneeuw lag werd dat het meest met een slede gedaan. Meerdere malen zag ik vanaf ons huis mensen door de sneeuw zeulen met een grote slee vol met hout van een knotwilg of een andere boom, dat allemaal in de kachels verhuisde als brandstof. 't Was eigenlijk allemaal diefstal. Toch is er nu (2001) moeilijk over te oordelen. Als men te weinig brandstof heeft en het vriest al enige weken hard, met temperaturen van 10 tot 20 graden vorst, dan is koulijden heus geen warme bedoening en vreselijk om het te doorstaan. Dan zoekt men natuurlijk een oplossing die op zulk een moment het makkelijkst vindbaar is. En dat was in de vorm van bomen, heiningpalen, een dik stuk balk van hout of iets anders, dat goed brandbaar was in een huiskachel. Daar ging men toe over en zocht net zo lang tot men "iets" gevonden had, Ja wat moest men anders??

Inmiddels was het begin februari 1943 geworden. In de laatste dagen was de temperatuur gaan stijgen en vroor het alleen nog 's nachts en dooide het overdag. Binnen een week was de sneeuw weggedooit en na ruim een week was ook de vorst uit de grond. Geleidelijk kon er dus buiten weer wat werk verricht worden. Een al wat bejaarde man bij ons in de straat had mij gevraagd om wat fruitbomen te snoeien, daar was het weer toen geschikt voor. Toen ik daarmee bezig was, kwam een tuinder uit het oostelijk deel van ons dorp naar mij toe en vroeg mij, of ik in de komende jaren bij hem op het bedrijf wilde komen werken. Maar dan wel graag voor het hele jaar. Daar voelde ik natuurlijk wel iets voor en vroeg hem met mij mee naar ons huize te gaan. Dan konden we daar even overleggen betreffende de werktijden en natuurlijk het weekloon. Moeder kon dan inmiddels voor koffie zorgen en vader er ook nog een eventueel woordje aan toevoegen.

Nadat we bij ons thuis waren aangekomen en Schrijver, zo heette die tuinder, met mijn ouders kennis gemaakt had, vertelde ik mijn ouders wat de bedoeling was van Schrijvers komst. Daar keken zij wel even van op.

"Dan is er toch weer een kans dat je het werk dicht bij huis krijg dat is immers jou bedoeling", zei vader tegen mij.

"Die kans is er inderdaad, maar het hangt er wel van af wat je zoon wilt verdienen. Laat mij dat dus eerst maar eens horen voor we verder praten". zei Schrijver

"Ik heb enkele maanden als vervangend tuinman op een buitenplaats gewerkt op "De Buunderkamp" bij Wolfheze en daarna in de fruitcultuur en daar verdiende ik drie gulden per dag. Dus als ik dat bij jou ook kan verdienen, hoeven we daar verder niet meer over te accorderen", was mijn mening.

"Dan zullen we daarover helaas toch nog even verder moeten praten, want dat loon gaat mij voorlopig toch nog wel wat boven mijn begroting en dus reageer ik hierop als volgt :

"Als je bij mij komt werken heb je vast werk, ook al is het winter, maar als je ergens geen vast werk verricht, vooral in de wintermaanden, zijn er heel wat dagen, ook wel weken, dat je buiten geen werk kunt verrichten en natuurlijk ook niets verdiend. Bij mij is dat anders, daar heb je het hele jaar door je vaste weekloon en gaat er geen weer lóón verloren en dat moet je natuurlijk ook meerekenen", aldus Schrijver.

Ja, dat was inderdaad zo, daar had ik geen rekening mee gehouden. Maar in de wintermaanden was er in de agrarische sector echt niet veel te verdienen.

Schrijver bood mij een weekloon aan van F 15.-. Er werd in die jaren nog tot zaterdagavond gewerkt, dus was dat F 2. 50. per dag. Daar moest ik toch nog even over nadenken en dat zag Schrijver blijkbaar; hij vulde nog iets aan en zei :

"Als de groente-en fruitprijzen aan de veiling meevallen, wil ik je daarvoor 's zaterdags ook nog wel iets extra's uitbetalen. Dus nu is het woord aan jou!" bracht hij naar voren.

"Ga je er mee accoord en als er geen vorst of sneeuw meer komt, kun je aanstaande maandag bij mij in dienst treden", zei hij er nog even achteraan.

Dit vond ik een aantrekkelijk aanbod en stemde er mee in en zo kwamen wij toch nog gauw tot een accoord.

En aldus begon ik mijn werkzaamheden op de tuinderij van J. Schrijver op maandag 1 maart 1943. Het was tamelijk dicht bij huis, namelijk in de Molenstraat, die na de oorlog de Vogelenzangsestraat genoemd werd.

In de maand maart was het nog rustig met de werkzaamheden, maar in April was er opeens veel meer te doen. Dan kwam vaak al het werk dat gedaan moest worden, bijna tegelijk.

In 1943 begonnen de geallieerde luchtaanvallen op Duitse doelen steeds talrijker te worden.

Formaties van een paar honderd bommenwerpers met hun escorte-rende jachttoestellen kwamen regelmatig overgevlogen. Dat was men al heel gewoon gaan vinden. Vooral bij helder weer kon men hen verwachten. Dan vlogen zij meestal heel hoog om minder trefkans te hebben door de projectielen van het Duitse luchtafweergeschut, dat in alle streken van Nederland opgesteld stond. Soms waren de toestellen nog maar amper te zien, als zij op zo'n grote hoogte vlogen.

Wel waren de lange, witte condensstrepen heel goed waar te nemen die de vliegtuigen achter lieten.

Wanneer zij zo op grote hoogte vlogen, was dat vaak een bewijs dat zij op weg waren naar doelen, ver Duitsland in, om daar te gaan bombarderen ; ze vlogen dan op veilige hoogte. Zij waren dan alleen bereikbaar door de Duitse jachttoestellen. Maar die durfden vaak de strijd niet aan te gaan met die vliegend forten, daar hoog in het luchtruim.

Maar niet alleen overdag, als het mooi, helder weer was namen de geallieerde bombardementsvluchten op Duitsland toe, want als het heldere nachten waren kwamen er bijna iedere avond ook grote formaties bommenwerpers overvliegen, die op weg waren naar gebieden in Duitsland.

Naderden zij dan na een ogenblik de Nederlands-Duitse grens, werden ze meestal begroet door de enorme lichtbundels van de Duitse zoeklichten die op verschillende punten langs het grensgebied stonden opgesteld.

Hadden de Duitsers dan geluk als zij een toestel in z'n schijnwerper kregen, dan werd er ogenblikkelijk hevig op los geschoten door het luchtdoelgeschut, of er werden jachtvliegtuigen het luchtruim ingestuurd.

Bij zulke luchtgevechten zijn er boven onze omgeving toch wel enige geallieerde toestellen omlaag gehaald. Dat had plaats in half juni, naar ik mij nog herinner, in 1943, in een groot weiland-en bouwlandgebied, het Elderveld" genaamd, dat ongeveer tussen het dorpje Elden, dat door Arnhem gesaneerd is en de spoorlijn Arnhem Nijmegen lag.

Dat gebied is na de oorlogsjaren 1940-1945, volgebouwd met woonhuizen, maar toch kan men daar nog het zeer eenvoudige monumentje terugvinden met de namen van de gesneuvelden.

Het was een Canadees toestel dat daar omlaag geschoten werd. In datzelfde jaar '43 werd er ook een toestel uit de lucht geschoten. Deze kwam pal zuidelijk van het riviertje "De Linge" teracht tegenover de Proefboerderij "De Zandakkers" in Elst Gld. Dat proefbedrijf ligt ongeveer halverwege de Grote Molenstraat en de spoorlijn Arnhem Nijmegen.

De volgende beschieting van geallieerde toestellen had enige tijd later plaats boven onze omgeving en daarbij werd ook weer een geallieerd vliegtuig zodanig beschoten, dat het brandend in zuid-westelijke richting verder vloog. Maar omdat het in de avonduren plaatshad en het toen al tamelijk vroeg donker was, konden we het niet meer volgen. Later bleek het in de omgeving van Herveld te zijn neergestort. Of er doden bij te betreuren geweest zijn, is ons niet bekend; de berichtgeving was in die veel bewogen tijd niet zo bijzonder uitgebreid. Ongeveer in die zelfde tijd kwamen er laat in een avond ook geallieerde bommenwerpers overgevlogen over Betuws grondgebied. Plotseling constateerden we een luchtgevecht, blijkbaar met Duitse jachttoestellen. Een moment werd er onderling hevig op elkander gevuurd met boordwapens (een zwaar kaliber mitrailleur waarmee vanuit vliegtuigen geschoten werd). Het gevecht duurde maar kort, doch opeens vernamen we enkele enorme zware explosies. De luchtdruk was zo hevig dat we heen en weer bewogen in bed. Alles trilde en schudde en het geleek werkelijk op een lichte aardbeving, al heb ik die gelukkig nog nimmer meegemaakt, al kan men zich daar een kleine voorstelling van maken. Blijkbaar waren er bommen gevallen, maar op dat moment konden we dat natuurlijk niet met zekerheid constateren. Maar de volgende dag werd ons al gauw medegedeeld dat ef tegenover de boerderij van de familie Gijsberts, bommen terechtgekomen waren in hun kersenboomgaard, die op ongeveer honderdvijftig meter westelijk van hun woning lag. Dat was langs de Hollanderbroeksestraat, enkele honderden meters vóór de Linge, het kleine riviértje dat in de lengterichting van de Betuwe stroomt.

Door de enorme luchtdruk van de geexplodeerde bommen waren vanuit de kersenboomgaard enkele dikke boomstammen van ongeveer ruim 50 cm middellijn, het luchtruim ingeslingerd en vlak voor het woonhuis, langs de straat terecht gekomen. Dus kan men wel begrijpen welk een kracht zulke explosies van vliegtuigbommen kunnen ontwikkelen.

Mijn broer Piet en ik zijn daar de volgende avond heen gegaan en hebben het met ons eigen ogen kunnen aanschouwen. Maar we konden het ook niet begrijpen dat zoiets mogelijk was. Maar ja, wat wisten wij toen eigenlijk ook van oorlogvoeren af en ook totaal niets van de uitwerking van exploderende bommen!!

We deden in die komende tijd echter wel veel ervaring op...., alhoewel we later toch nog veel domme experimenten uithaalden en we waren heus geen jongens meer van 16 of 18 jaren!!

Nee, we waren eigenlijk al jonge mannen, want mijn broer was al 28 jaar en ik 24, dus geen kwajongens meer. Wij demonteerden handgranaten, of lieten deze in een nabijgelegen sloot tot explosie komen. We hebben op een strook grond langs de spoordijk gelopen om een Duitse karabijn op te gaan halen, die door kennissen verstoppt was. Men had die mij aangeboden en verteld waar zij deze verstoppt hadden. Namelijk langs een slootkant, onder water en deze kon men terugvinden als men vanaf de spoorweg-tunnel, die zich daar bij de buurtschap De Laar bevindt,²⁵ passen recht vooruit loopt in zuidelijke richting. Dan enige passen rechts naar een sloot en daar even met een voorwerp, een stok bijvoorbeeld, speuren naar het geweer.

Deze handeling hebben we inderdaad uitgevoerd en vonden al direct het aangeduide vuurwapen, dat nog helemaal in het vet zat, dus als nieuw. Dat hebben wij toen in een stuk jute gewikkeld met een zeis en een zeis-boom en dat bij elkaar naast de stang van de fiets gebonden.

Zouden we door één of andere instantie aangehouden worden, op de terugweg naar huis, zou het lijken alsof we ergens waren wezen grasmaaien. Tenminste, dat was dan de bedoeling dat men dát zou gaan denken. Men mocht ook toen niet in het bezit zijn van een vuurwapen en daar werd ook zeer streng op gelet!!

Gelukkig zijn we ongehinderd thuisgekomen en hebben het Duitse geweer daarna grondig schoongemaakt en opgepoetst.

Maar ja, wat moet men eigenlijk met een karabijn doen, als je zo'n wapen ook nog eens niet in je bezit mag hebben??

Na enkele weken hebben we het dan ook maar ingeleverd bij de wachtmeester der Rijkspolitie.

Maar dit was echter geen gevaarlijke stunt die wij uithaalden. We hadden echter alleen een bekeuring op kunnen lopen voor verboden wapenbezit; dat wij wel overleefd zouden hebben. Maar dát was juist niet de adder die daar onder het gras verscholen zat, daar op die strook grasland langs de spoordijk!!

Nee, dat er een veel gevaarlijker adder onder dat gras verscholen gezeten had, hoorden we enkele dagen later. Toen kwamen wij te weten aan welk hels gevaar we ontsnapt waren, want de zaak was deze : - Er werd ons door iemand verteld, die van de hele toedracht niets af wist, dat de mijnopruimingsdienst in die strook grasland daar enige dagen geleden nog verschillende landmijnen had gevonden en deze onschadelijk gemaakt had.

En ze zouden daar ook nog enkele tankmijnen gevonden hebben, zo werd er nog bij verteld.

Piet en ik hadden elkaar toen een ogenblik aan staan kijken en blijkbaar hetzelfde gedacht. Even stonden we daar sprake-loos tegenover elkaar en we realiseerden ons, dat wij daar samen gelopen hadden

Wanneer wij één van beide misschien iets terzijde getreden waren, had een fatale explosie het gevolg kunnen zijn van een ge-explodeerde landmijn, toen wij daar langs de spoordijk liepen om de verstopte Duitse karabijn op te zoeken. Bij die gedachte werden we toch wel even stil, want wat waren we op dat moment toch dom geweest!

Het was daar juist een gebied geweest, waar zeer veel gevochten was. Wekenlang waren daar in de herfst van 1944 de Duitsers daar heer en meester geweest. En dat er later, in het vroege voorjaar van 1945 een zeer felle strijd gevoerd was tussen ge-allieerde-en Duitselegereenheden was heel goed te constateren. Want zowel aan de oostzijde als de westzijde van die genoemde spoordijk lagen veel soldaten begraven en lag er ook nog veel ongebruikte munitie in vele soorten. Dat juist dáár landmijnen gelegd konden zijn, hadden wij toch in elk geval kunnen voor-spellen. Maar dat wij daar toen in geen geval aan gedacht hadden, juist dát konden we later niet begrijpen.

Al veel eerder waren we ook al eens zeer onverstandig te werk gegaan, nadat we pas enkele dagen in onze woonplaats teruggekeerd waren van ons evacuatie-adres... Uden (Noord-Brabant).

Op een namiddag gingen we een kijkje nemen op een tuinderij van D. H. van Renes, bij wie ik voor-en tijdens de oorlog twee maal twee jaren gewerkt had. Die tuinderij was dicht bij ons in de buurt, namelijk op vijf minuten van ons huis gelegen. Maar ook dát was toch nog gevaarlijk genoeg geweest om er te verongelukken.....!!

Op dat bedrijf zag het er vreselijk verwoest uit. Het woonhuis en de grote tabaksschuur (in het begin van 20ste eeuw was dat een tabaksplantage geweest) waren totaal uitgebrand. Alleen de zwartgeblakerde muren stonden nog gedeeltelijk overeind. De grond was vreselijk omgewoeld en hoe dat ontstaan was, is voor ons altijd nog een grote vraag geweest.

Bijna alle omheiningen rond het erf waren door legervoertuigen platgereden en de grote hoogstamfruitbomen waren door granaatvuur zo enorm beschadigd dat deze na de oorlog alleen nog maar als brandhout gebruikt konden worden.

Er lag ook nog een graf van een Amerikaanse militair en enkele koeien hadden er ook de dood gevonden. Die lagen uiteen gezakt in de vorm van een enorm grote pannekoek en dienden toen als voedsel voor duizenden grote blauwe-en groene bromvliegen.

Als men dat passeerde vlogen die bromvliegen plotseling op van hun prooi en dat gaf een geluid, alsof er enkele bijenzwermen voorbij vlogen. Door de enorm vele maden die zich in die blubberige substantie bevonden, was dit helemaal in beweging.

Vandaar liepen we dwars door twee boomgaarden binnendoor naar het bedrijf van Jan Jansen, de burens van de familie van Renes.

We hadden daar eigenlijk niets te zoeken, alleen wilden we er even gaan kijken hoe het er daar allemaal uitzag. Dat gebied kenden wij als ons eigen erf, maar het was wel verboden zich op andermans terrein te bevinden.

Daar maakten wij ons toen geen zorgen over, want als een politie ons daar zou aantreffen, dan waren wij daar zogenaamd onze hond aan het zoeken, die plotseling weggelopen zou zijn, al hadden we helemaal geen hond. Jawel, we hadden wel een hond maar niet bij ons in Driel. Die bevond zich nog bij onze ouders op ons evacuatieadres in Uden.

Wij werden daar echter door niemand gestoord en dat was ook niets vreemd, want er waren nog maar heel weinig dorpsgenoten van hun evacuatie-adres teruggekeerd.

Overigens bevonden wij ons daar in een agrarisch gebied met veel fruitboomgaarden met zeer hoog gras en sloten, waarin ook zeer hoog riet stond, dus zou men ons moeilijk kunnen waarnemen in die boomgaarden met grote fruitbomen en laaghangende takken. Er lag veel rommel in het hoge gras zoals : lege conservenblikken, lege ijzeren munitiekistjes van mitrailleurbanden, stukken hout, ongebruikte munitie enz, enz.

In een dikke stam van een appelboom zat een grote granaatscherf die er niet uit te trekken was en vlakbij die boom zat een gro- granaattrechter waar we bijna intuïmelden. Door al dat hoge gras was het zeer moeilijk lopen. Soms gleed men uit over één of ander voorwerp waar we geen notitie van namen, maar opeens merkte mijn broer op dat het een Engelse handgranaat was en bij nader onderzoek bleek, dat het ringetje er niet meer aan zat. Toen we dát constateerden renden we, zo hard als we konden door dat lange gras, weg van deze gevaarlijke plaats!

Gelukkig gebeurde er niets bijzonders. Dus zou het wel een (blindganger) zijn, niet geexplodeerde, foute handgranaat.

Toen voelden wij ons daar opeens niet meer zo veilig tussen al dat lange gras en die ruigten, want in zo'n grote ruige boomgaard kon van alles achtergelaten zijn door militairen die er gelegerd geweest waren.

Plotseling zei mijn broer : " Weg wezen ! "Er kunnen hier wel ergens landmijnen liggen!!" Ik schrok van die uitroep en keek omlaag naar de grond. Op die gedachte was ik niet gekomen; voorzichtig en steeds goed uitkijkend verwijderden we ons van die plaats en naderden al heel gauw het voorfront van de zeer oude tabaksschuur, die daar naast de ook zeer oude boerenwo- ning stond. Nog tien meter lopen, dan waren we op het erf. Daar voelden wij ons iets veiliger, alhoewel we toen over een smalle uitweg moesten gaan om weer thuis te kunnen komen.

Dat ging allemaal gelukkig goed en kwamen even later veilig terug op ons eigen erf.

Maar wat waren wij toch weer onvoorzichtig geweest om zo in de buurt te gaan kijken, terwijl men ons toch zo gewaarschuwd had, zulke dingen juist niet te doen. Daarvoor waren we door de familie Baltussen, van de conservenfabriek, gewaarschuwd bij onze terugkeer vanuit de evacuatie.

Doch zover waren wij nog niet, dus zijn we eigenlijk op mijn verhaal vooruitgelopen en dat was niet de bedoeling. Dus keren we terug naar de avond toen mijn broer Piet en ik via de Hollanderbroeksestraat in de richting van het Betuwse riviértje "De Linge" gefietst waren om te kijken naar de uitwerking van geexplodeerde vliegtuigbommen, die daar in een kersenboomgaard neer gekomen waren van de familie Gijsberts die daar dichtbij woonde.

De vorige nacht waren er geallieerde bommenwerpers overgevlogen en waren blijkbaar door Duitse jachttoestellen aangevallen. De bedreigde bommenwerpers hadden daardoor hun lading bommen laten vallen met het hier beschreven gevolg. Maar van de geallieerde toestellen was er geen uit de lucht geschoten.

Hier gaan we nu weer verder met mijn beschrijving over die oorlogsjaren van de 10de mei 1940 tot 5 mei 1945.

Het was helaas wel meerdere malen voorgekomen als piloten van geallieerde bommenwerpers zich bedreigd gingen voelen, wanneer zij aangevallen werden door selle Duitse jachtvliegtuigen, dat zij voor hun eigen veiligheid en ook die van de overige bemanningsleden van het toestel, zij dan hun bommenlast drop-ten. Dan was hun bommenwerper daardoor beter manoeuvreerbaar geworden en konden zij vaak de jachttoestellen van hun tegenstanders beter aanvallen.

Kwamen toevallig de bommen op een woning of woonwijk terecht, dan werd dat een grote catastrofe en is dat een ramp voor de burgerbevolking. Dát zijn juist de grote risico's van een oorlog, die niet te ontlopen zijn.

Ongeveer halverwege de oorlog, dat zal zo in het begin geweest zijn van het voorjaar 1943, kregen vele jonge mannen een bericht thuis gestuurd via de post, dat zij zich op een vastgestelde datum (binnen één week na het ontvangen bericht) moesten gaan aanmelden op het arbeidsbureau aan de Ridderstraat in Nijmegen, daartoe werd men verplicht gesteld. Deed men dit niet, dan zouden er zeer onaangename maatregelen genomen worden. Bij die jonge mannen behoorde ik ook, want in de zomer zou ik 23 jaar worden.

Om dus veel trammelant, die zeer onaangename gevolgen kon hebben, te voorkomen, ging ik met enkele dorpsgenoten op de gestelde datum op de fiets naar Nijmegen.

Daar op het arbeidsbureau aangekomen waren wij al vrij vlug buiten onze verwachtingen aan de beurt. Achter enkele lange tafels zaten ambtenaren, die ons op de beurt vragen stelden. O.a. Wat is precies uw vóór-en achternaam, uw juiste adres en woonplaats. Uw geboortedatum graag en waar bent u de laatste tijd werkzaam geweest, wat deed u daar voor werkzaamheden en wat is uiteindelijk uw beroep, enz enz???

Na wat over en weer nog enige andere vragen beantwoord te hebben was ik aan het einde van de tafels gekomen, werd mij een formulier toegeschoven waarop vermeld stond dat mij vrijstelling verleend werd voor de tewerkstelling in Duitsland, omdat ik al enige tijd werkzaam was in de land-en tuinbouw en dus kwam dat ten goede aan de voedselvoorziening, dat toch wel zeer belangrijk was in die tijd. Dat betreffende formulier moest daar door mij ondertekend worden en daarmee kon ik op het kantoor van de Plaatselijke Bureauhouder in mijn gemeente een geldig AUSWEIS in ontvangst nemen. Dat was dus wel een grote meevaller!! Daar had ik in geen enkel geval op gerekend.

Ik was er zeer blij mee, maar het is eigenlijk overbodig dit hier te vermelden. Iedereen zou dat geweest zijn in dit geval, want wie ging toen graag in Duitsland werken onder die gevaarlijke werkomstandigheden?

De volgende dag ben ik meteen naar Heteren gegaan, waar het genoemde bureau gevestigd was om het toegezegde Ausweis op te halen. Door mijn werkzaamheden in de tuinbouw werd ik bevoorrecht met dit bewijs. Dat vrijwaarde mij van een eventuele tewerkstelling in Duitsland.

De andere jonge mannen kwamen er niet zo bevoorrecht af. Zij moesten binnen een kort tijdsbestek de benodigde papieren in orde laten maken, die men nodig had voor de reis naar en het latere verblijf in Duitsland.

Echter, niet elke jongeman voelde er veel voor om zich naar Duitsland weg te laten vervoeren en besloten onder te gaan duiken en dat hebben zij dan ook meteen na hun aanmelding op het desbetreffende arbeidsbureau in Nijmegen.

Helaas echter, zij zouden het in de toekomst zeer moeilijk krijgen, want als onderduiker zijnde kwam je niet meer in de gelegenheid om over de benodigde distributiebonnen te kunnen beschikken. Zo bracht in die tijd het één, het ander mee. Veel te kiezen had men niet, je koos óf het één, óf het ander!

Maar ja, wat moest men anders? Om niet gedwongen te werk gesteld te worden en thuis in je eigen omgeving te kunnen blijven, dat was ook wat waard en dus moest men er iets voor over hebben, al was dat wel zwaar voor je innerlijke gesteldheid. De tijd ging echter door, evenals de oorlogshandelingen. Inmiddels was het al in het begin van 1944 geworden en werd de algehele toestand steeds nijpender. Al de levensmiddelen en andere bruikbare artikelen waren hoe langer hoe schaarser en daardoor natuurlijk ook veel duurder geworden, want zonder distributiebonnen was er bijna niets meer te koop.

In de zwarte handel was alles ongeveer 10 x zo duur geworden als voor het uitbreken van deze oorlog.

Groente- en fruitbedrijven werden inmiddels druk bezocht door voornamelijk mensen uit een stad, die daar nog voor geld of andere artikelen iets eetbaars probeerden te kopen. Dat deed men dan natuurlijk voornamelijk in het voorjaar, zomer en najaar, want tijdens de wintermaanden was er maar heel sporadisch aan groenten te komen. Fruitsoorten had men hier en daar nog wel in voorraad, maar men kocht liever groente.

In december en januari had het opnieuw weer hard gevroren, maar in februari was het veel minder gaan vriezen. De temperatuur was geleidelijk gaan stijgen, alleen 's nachts vroom het nog wel een vijftal graden, maar overdag scheen de zon en liep de thermometer op tot 1 á 2 graden boven nul.

Gelukkig duurde deze winter niet zo lang, want we hadden de laatste drie jaren genoeg ijzige koude gehad met dikke pakken sneeuw. Dus was het geen wonder dat we zo langzamerhand baalden van die strenge winters.

De laatste dagen waren er weer steeds grote formaties geallieerde bommenwerpers richting Duitsland gevlogen en het leek werkelijk of zij steeds talrijker werden. Als er groepen bombardementstoestellen over kwamen, blafte het Duitse luchtafweergeschut op zo'n moment honderden luchtafweergrenaten het lucht-ruim in, maar in de meeste gevallen werden er geen toestellen mit de lucht geschoten.

Dinsdag 22 februari 1944.

Midden op de dag wordt Nijmegen gebombardeerd. Volgens de berichtgeving was helaas door een vergissing, Nijmegen gebombardeerd door Amerikaanse bommenwerpers. Men had Nijmegen voor Emmerich aangezien. Deze grote vergissing kostte wel ruim 1600 slachtoffers!!

Het liep tegen de middag van die bewuste dinsdag de 22ste februari van 1944. Zoals we thuis altijd gewend waren aten wij meestal de warme maaltijd om en nabij 12 uur. Dus ook die noodlottige dag voor veel Nijmeegse mensen. Wij, vader, moeder en ik waren daar bijna mee klaar, dat zal zo ongeveer half één geweest zijn. Plotseling klonk een zwaar gedreun tot ons door van naderende vliegtuigen en dat geluid kwam vanuit het zuiden. Wij begrepen direct dat het wel weer geallieerde formaties bommenwerpers zouden wezen, want die hoorden we de laatste tijd wel vaker in de middag overvliegen. Plotseling begon het bij ons in huis overal te trillen en rinkelden in de servieskast de glaasjes en kopjes, die zeer luidruchtig werden. Dof hoorden we vanuit het zuiden zware explosies van bommen en het helse luchtafweergeschut van de Duitsers, dat de vliegtuigen onder vuur nam. Alles stond te trillen en sommige ramen bewogen in hun sponningen. Wij kenden dat geluid maar al te goed en begrepen onmiddellijk daar ergens in zuidelijke richting gebombardeerd werd. Waar en wat, dat wisten we op dat moment natuurlijk nog niet. We gingen samen naar buiten en keken in de richting vanwaar we het bombarderen hoorden en dat was in de richting Nijmegen. Tot onze grote schrik zagen wij opeens grote rookkolommen boven die stad opstijgen en even later hing er een lange strook van blauw-zarte rook van kilometers lang, in westelijke richting boven de Waalstreek langs het Land van Maas en Waal. Vrij snel scheerden er enkele Duitse gevechtsvliegtuigen door het luchtruim en al gauw ontstond er een luchtgevecht. Vlug gingen we tegen de noordgevel van ons huis staan, waar we veilig stonden. Enkele kogels sloegen met veel geweld tegen de dakpannen en muren. Van schrik stonden we te rillen op onze benen, al hadden we maar heel weinig trefkans, maar de zenuwen deden toch hun werk. Want in zulke situaties was men eigenlijk nergens veilig en daar waren wij ons dan ook heel goed van bewust. Gelukkig duurde het luchtgevecht maar een ogenblik. Elk toestel zocht een veilig heenkomen; geen van beiden had succes kunnen behalen in de luchtstrijd! Geleidelijk werd het luchtruim boven ons gebied weer rustiger. Nog even en de vliegtuigen waren weer op weg terug naar hun basis, maar de enorme brand in Nijmegen bleef onverminderd doorgaan. Zelfs in de late avonduren was er nog de rode gloed te zien tegen de donkere avondlucht. In de namiddag na dat bombardement, stond vader wezenloos naar de blauw-zwarte rook te kijken die boven de stad Nijmegen opsteeg en hij stelde mij toen de volgende vraag:

" Wil jij morgen even naar onze familie in Nijmegen gaan?
Ik wil heel graag weten of hen misschien iets is overkomen met dit bombardement daar. Als je dat doen wilt zou je mij daar een heel groot genoegen mee doen. Wie weet wat zich daar allemaal heeft voorgedaan en juist daarom vraag ik je dit. Aan zo'n rit is natuurlijk wel enig gevaar aan verbonden, vanwege dat de Duitsers je zouden kunnen oppakken. Maar je hebt een geldig ausweis bij je, dus is het risico daarvan klein. Anders had ik je dit bezoek ook vast niet gedaan." Zelf had ik natuurlijk heel goed begrepen dat vader zich zorgen maakte over zijn broer Hendrik en zijn vrouw die in Nijmegen woonden en dus beloofde ik te zullen gaan.

Een treurige aanblik als bewijs van een waanzinnige oorlogsvoering!!

De "hoge pieten" met de overdreven grote petten besluiten over te gaan op een oorlog, maar "de gewone man" krijgt de "resultaten" te verwerken.

De volgende ochtend al tamelijk vroeg ging ik van huis en was tegen half tien in het getroffen deel van Nijmegen. Nadat ik de Waalbrug gepasseerd was vroeg ik de richting waar gebombardeerd was. En omdat ik in die stad een beetje de weg wist, kon ik regelrecht naar de plaats des onheils rijden.

Vanaf enige afstand zag ik de aangerichte ravage al; het was een vreselijke gewaarwording!!

Overal lagen stukken van meubels, beddegoed, kleding, gordijnen, veel papieren voorwerpen, zoals van boeken, kranten, dozen en formulieren. Verder veel stukken van weggeslagen muren. Het lag er bezaaid met aan stukken gevallen dakpannen en serviesgoed. Grote stukken van planken en kleinere spaanders lagen her en der verspreid over het getroffen deel.

Stukken kozijnen waren weggeslingerd en overal, waar ik ook liep, lagen kapotgeslagen glasgruizels van ramen en ander glaswerk. Van vele huizen stonden alleen nog maar de zwartgeblakerde stukken muren overeind, met daartussen nog hier en daar rokende resten van de verbrandde inboedel. Waar je ook kwam rook je sterke brandlucht.

Het was een zeer treurige aanblik om met dit alles geconfronteerd te worden. En dan ook nog te bedenken, hoeveel mensens levens deze "vergissing" gekost had. Daarom ben ik in dat getroffen gebied niet lang gebleven; daarvoor vond ik het veel te triest om er nog langer te blijven!!

Er hing ook nog een vreselijke, sterke brandlucht die je gewoonweg de adem benam. In sommige woningen smeulde hier en daar nog enig vuurtje, dat door brandweerlieden nog geblust werd en bij hen liepen ook nog enkele bewoners, blijkbaar van datzelfde pand, tussen de verbrandde resten van de inboedel, te zoeken naar enkele artikelen die zij daar hoopten terug te vinden. Een al bejaarde man stond met een vertrokken gezicht met tranen in zijn ogen, te kijken naar een uit elkaar gebombardeerd huis. Toen ik hem wilde passeren sprak hij mij aan. "Het is vreselijk moeilijk meneer, om zoiets te kunnen accepteren, als je bijna tachtig jaren achter je hebt liggen, je vrouw in het ziekenhuis terechtgekomen is door verwondingen en je geen dak meer boven je hoofd hebt. Wat voel je je dan op zo'n moment door de hele wereld verlaten!"

Ik kon juist op dat ogenblik geen troostende woorden vinden om hem ook maar enigszins te kunnen bemoedigen, want ik wilde die man absoluut geen valse hoop toespreken. Dat heb ik altijd zo goedkoop gevonden, maar ik zei alleen dit tegen hem :

"Meneer, het is heel vreselijk wat hier gisteren heeft plaatsgevonden. Zoekt U zoveel als maar mogelijk is contact met familie, vrienden en goede kennissen. Dat geeft veel afleiding en verdringt de sombere gedachten in Uw gemoed. Weest echter zeer blij en dankbaar dat U en Uw vrouw deze ramp nog hebben overleefd en voor onderdak zal heus wel zo vlug mogelijk gezorgd worden. Ik wens U en Uw vrouw veel sterkte toe in de komende tijd."

"Meneer, ik ben zeer en zeer dankbaar dat U deze hoopgevende woorden tegen mij gesproken hebt!" zei de man en toen hij dit tegen mij zij, gaf hij mij de hand.

Zelf was ik nog te jong en onervaren om deze man op een betere manier bij te staan dan ik gedaan had, ik was toen 23 jaren. Met een brok in mijn keel verliet ik deze man, want ik had verder niet meer macht om nog een woord uit te spreken. Wat kan dát moeilijk wezen, juist op zo'n moment....!!

Via het Keizer-Kareelplein, de St. Annastraat en de Groesbeekse weg fietste ik de Gelderselaan in en al gauw passeerde ik de Krayenhof-kazerne links van mij. Iets verderop was het adres van mijn oom en tante, op nummer 86.

Ik had gelukkig kunnen constateren dat er in die omgeving niet gebombardeerd was.

Nadat ik aangebeld had werd ik meteen binnengelaten door mijn oom, de broer van mijn vader. Hij zag er content uit evenals mijn tante en zij waren reuze blij mij in goede gezondheid te zien en te vernemen dat wij het in Driel allen nog goed maakten, want we hadden wederzijds zorgen over elkaar gehad.

Mijn bedoeling was daar niet lang te blijven, maar weer vrij vlug terug te keren naar Driel, naar mijn ouders. Want zij wilden natuurlijk ook zo gauw mogelijk vernemen hoe het met de familie in Nijmegen was.

"Drink hier eerst nog maar een kopje koffie mee, want het zal er toch ook niet op een kwartier aankomen om naar huis te gaan", zei m'n tante en daarbij zette ze de kopjes al op de tafel. Dus deed ik wat mij gevraagd werd en bleef er toch nog een ogenblik en praatten nog wat na over de gebeurtenissen van de vorige dag. Opeens begonnen deuren en ramen te rammelen in hun sponningen. Vooral de deuren van de suite gingen op dat moment hevig te keer. Dat hield in, dat er mogelijk weer opnieuw ergens in de omgeving een bombardement plaats had. Angstig keken wij elkaar aan en ik dacht meteen- wie zal er er nu weer het slachtoffer worden....!-

Mijn gedachten waren bij m'n ouders....! Je wist immers nooit wat er in zo'n situatie voor kon vallen.

Dus dronk ik mijn koffie op en vertelde mijn familie wat mij deed besluiten, om zo gauw mogelijk naar huis terug te keren en daar hadden zij gelukkig begrip voor

We namen hartelijk afscheid en hoopten vrij spoedig elkander weer terug te zien in een bevrijd Nederland!!

Op de terugweg door Elst moest ik plotseling dekking zoeken achter een gevel van een groot huis in de Dorpsstraat, omdat er een luchtgevecht ontstond in het luchtruim boven mij. Kogels van de boordwapens floten om me heen en ketsten ergens af tegen één of ander voorwerp. Zeer gevaarlijk zulke situaties, maar wel de harde werkelijkheid. Je moest altijd oplettend wezen en op je quivive zijn. Gelukkig liep ook dit goed af en kon ik verder gaan. Na een klein kwartiertje was ik weer thuis bij mijn ouders.

Daar hadden ze een groot vermoeden, dat die ochtend het vliegveld Deelen zeer waarschijnlijk gebombardeerd was door geallieerde vliegtuigen. Enkele ogenblikken later vernamen wij van de Engelse radiozender Radio-Oranje, dat Engelse bommenwerpers inderdaad dat genoemde vliegveld met bommen bestookt hadden. Dat hadden we in Nijmegen heel goed waar kunnen nemen!!

De zomer die volgde was zeer rumoerig met bombardementen en beschietingen door gevechtstoestellen vanuit het luchtruim, op spoorlijnen en goederentreinen en vele andere militaire doelen. Dit was veelal het werk van de Lightnings (zeer snelle gevechtsvliegtuigen met een dubbele romp) en/of de Typhoons, ook een door de Duitsers zeer gevreesd gevechtstoestel.

Dus, zoals ik hier al schreef, namen de geallieerde bombardementen op Duits grondgebied hand over hand toe. Bijna iedere dag kwamen er grote formaties geallieerde bommenwerpers overgevlogen, maar daardoor juist, ontstonden er natuurlijk ook meer luchtgevechten in het luchtruim boven ons en werd het ook steeds gevaarlijker voor een ieder, om je tijdens zulke momenten buiten in de open lucht op te houden, met het oog op het grote gevaar, dat je door rondvliegende kogels getroffen kon worden. Die kans was toen zeer groot.

Iedere dag gebeurde er wel zo het één en ander dat gevaar op kon leveren. Werd er zo nu en dan een toestel uit de lucht geschoten, wist men nooit wáár het terecht zou komen. Maar gelukkig kwamen ze ergens in het vrije veld terecht.

Zo gebeurde dat ook met een Amerikaans gevechtsvliegtuig dat in de nabije omgeving van Driel in een akker met griendhout (wilgen hakhout) neerstortte.

Dat had ongeveer plaats in een voormiddag tussen 10 en 12 uur van één van de laatste dagen van juli van datzelfde jaar.

Mijn werkgever (Schrijver) en ik waren op de tuinderij aan het werk. Het was een mooie zomerse dag, met enige bewolking. In het luchtruim boven ons was het die ochtend tamelijk rustig, ;we hoorden alleen maar enkele geallieerde toestellen overvliegen op grote hoogte. Blijkbaar waren deze al weer op de terugweg van Duitsland waar ze zeer waarschijnlijk een bombardement hadden uitgevoerd.

Plotseling scheerden er enkele Duitse jachtvliegtuigen met grote snelheid laag over het landschap in oogtelijke richting. Het duurde maar even, maar toen opeens hoorden we het zware gestotter van boordwapens der vliegtuigen boven het gebied tussen Arnhem-zuid en het oude, historische stadje Huissen. Daar was dus een luchtgevecht gaande, begrepen wij en dat bleek ook zo, want al heel gauw zagen we een toestel uit de wolken omlaag komen. Met de motoren nog op volle toeren vloog het recht naar de aarde. Het stortte op een paar kilometer bij ons vandaan neer. Grote kluiten aarde vlogen tientallen meters omhoog en gelijk hoorden wij een zware, doffe knal en steeg er gelijktijd een grote donkergrijze rookkolom omhoog.

Van ons af gezien was dat ongeveer een kilometer van de spoorbrug af en 6 á 700 meter westelijk van de spoorlijn Arnhem - Nijmegen. In dat gebied stonden maar enkele woonhuizen en drie boeren-bedrijven, dus geen dichte bebouwing.

Nadat het toestel was neergestort, werd het weer rustig, alleen kwamen er nog enkele toestellen over die naar hun basis terugkeerden van hun bombardementsvlucht uit Duitsland.

De rust was dus weergekeerd in ons gebied en er waren verder ook geen luchtgevechten meer ontstaan. De val van het bewuste toestel had totaal maar enkele minuten in beslag genomen, maar wát daar zich eigenlijk had "afgespeeld" wisten we niet. Dus besloot ik er na het eten even heen te gaan, want ik had nog nooit een vliegmachine van heel dichtbij gezien en dat wilde ik juist, dus vandaar mijn besluit.

Mijn vermoeden waar het toestel neergestort was goed georiënteerd, maar ik mocht van een Duitse soldaat, die daar de wacht bij had, niet verder gaan. Ik werd er dus niet bij toegelaten en van het bewuste toestel was niets te zien. Maar ik kreeg natuurlijk ook niet de gelegenheid dit te gaan zoeken, want ik moest die plaats verlaten op zijn bevel en dat had men dan gewoonweg maar op te volgen, daar durfde je niet op te reageren omdat daar risico aan verbonden was. De Duitsers hadden het in die oorlogsjaren voor het zeggen en eisten dus géén tegenspraak; menigeen had dat helaas al ondervonden.

Zover als ik daar zien kon, was nergens een neergestort toestel te bekennen en dus keerde ik met onverrichter zake terug. In diezelfde namiddag hoorden wij vertellen dat het toestel in een akker met griend (wilgen hakhout) terecht was gekomen. Daarom had ik het vliegtuig niet kunnen zien, want dat hout had toen zeker wel een hoogte van ruim 2.50 tot 3 meter, dus vandaar het niet te zien was.

Maar een mens is nu eenmaal van nature enigszins nieuwsgierig en dat zal toen mijn broer Piet en ik ook wel geweest zijn, want in de avond zijn wij daar opnieuw heen gegaan om het toestel te vinden. De Duitse wacht stond er niet meer en was verder ook nergens meer te zien.

Toch keken we nog even goed uit of de wacht zich misschien ergens in de nabijheid verdekt had opgesteld. Dit bleek echter al gauw niet het geval te wezen.

Bij onze aankomst daar op een boeren weggetje, dat langs die akker met griendhout lag, ontdekten wij al meteen, dat er vanaf dat wegje een al tamelijk platgetreden strook gras naar dat griendhout leidde, dat de naam droeg "De Koetse Pas". Dat paadje was ons meteen opgevallen, want het andere gras in de berm stond nog hoog overeind.

Voorzichtig volgden we dat paadje en na ongeveer 20 meter bereikten we de plek waar het toestel was neergestort. Het was een wat ronde, open plaats waar de wilgenstruiken totaal weggevaagd waren en er was een ondiepe poel ontstaan waarin lucht-bellen opborrelden en het rook er ook naar benzine en olie. De ontstane poel had een diameter van ong. 5 meter.

Wij stonden daar zeer verwonderd te kijken dat er van het toestel niets, maar dan ook helemaal niets meer te zien was. Het was blijkbaar in z'n geheel de grond in gevlogen. Het had enigszins een kuilvorm achtergelaten. Hoe was zoiets mogelijk? Niet te begrijpen, een vliegtuig helemaal in de aarde verdwenen. Alleen dreven er hier en daar enkele flarden rubber op het water van de poel en lagen er ook nog een paar verwrongen repen aluminium. Die flarden rubber waren natuurlijk afkomstig van de banden van het landingsgestel.

Iets verdertussen het wilgenhout lagen ook stukken onbreekbaar glas, blijkbaar van de cockpit. Dit alles bij elkander was toch wel een bewijs dat hier een vliegtuig neergestort was. steeds borrelde het nog even en dan rook met direct een olieachtige benzinelucht.

Piet en ik begrepen het nog steeds niet, dat een vliegtuig zo maar de grond in kan vliegen en dan nog wel in z'n geheel... Nou ja, we begrepen wel eens meer niet, maar het bleek toch wel te kunnen, dat hadden we daar wel onget.

We dachten er eens dieper over na en kwamen toen tot de conclusie, dat het uiteindelijk toch ook wel mogelijk geweest was. Het toestel was immers met de motoren op volle toeren, uit het wolkendek omlaag gekomen met de neus recht naar de aarde gericht, dus op volle snelheid. Reken daar dan het gewicht en de brandstof bij, krijgt men een enorm gewicht dat dan met grote snelheid omlaag komt. En de structuur van de grond heeft er natuurlijk ook aan bijgedragen, want die is daar in de hele omgeving laag, venig en zeer drassig. Dus vandaar het effect! Enkele dagen later werd er verteld dat iemand die daar dichtbij woonde, een aktentas gevonden had in de nabijheid van de poel. Dicht daarbij zouden de Duitsers ook nog een lid van de bemanning van dat toestel gevonden hebben. Zij hadden het vermoeden gehad, dat deze uit de cockpit geslagen was door de luchtdruk, toen het toestel met de grond in aanraking kwam. Hij zou in een lijk-kist weggevoerd zijn door Duitse militairen. Wel een aannemelijke mededeling.

Nog lang daarna, zolang men daar wilgenhout geteeld heeft, is die plek zichtbaar gebleven, maar vele jaren later, werden de wilgenstobben gerooid en werd er bouwland van gemaakt. Ook toen nog bleef het lang zichtbaar waar de crash plaats had. Wéér enkele jaren daarna heeft men met een graafmachine het toestel uit de grond gehaald en heeft men precies na kunnen gaan op welke datum en naar welk doel het op weg was geweest. Men had het type-plaatje met nummers van het toestel terug gevonden en konden dus daardoor alle gegevens terug vinden.

Het grondgebied waar dit stuk griendhout in lag , is in de jaren negentig door de stad Arnhem geannexeerd en heeft men helaas besloten daar een groot nieuwbouwwijk te gaan projecteren en daarmee gaat dan een groot stuk natuurgebied geheel verloren. En op deze manier wordt er opnieuw weer een grote hap natuurgebied opgeofferd voor de stadsuitbreiding. Wanneer zal daar eens een einde aan gemaakt worden, is de vraag van heel veel natuurliefhebbers.

Het vliegtuig dat daar in dat griend was neergestort, was niet het enige. Later in datzelfde jaar is dat met nog enkele andere toestellen evenzo gegaan, maar daar schrijf ik later in dit boek nog wel over.

Inmiddels ging de oorlog in alle hevigheid door. De Duitsers hadden de laatste tijd bij hun opmarsen zo langzamerhand het verste punt bereikt en werden de laatste weken op vele fronten teruggeslagen. Zowel in Rusland als in Afrika hadden de Duitse legers zeer grote verliezen geleden, vooral aan manschappen, maar ook aan materialen op oorlogsgebied.

De algehele toestand begon geleidelijk aan steeds meer gespannen te worden. Veel mannen werden verplicht om in Duitsland te gaan werken, anderen werden gedwongen om werk te gaan verrichten aan de bouw van stellingen en andere verdedigingswerken. Maar een aantal van deze mannen probeerden ergens onder te duiken. Toen echter de Duitsers daarmee weer geconfronteerd werden gingen zij er meteen toe over om overal in het land de gevreesde Razzia's te gaan houden. En op die manier werden dan vele onderduikers opgepakt en naar Duitsland afgevoerd. Daar moesten zij toch weer onder zeer zware druk, werk verrichtten bij het vervaardigen van oorlogsmateriaal.

Ook de thuisgebleven onderduikers gingen een zeer moeilijke tijd tegemoet. Zij stonden immers niet meer geregistreerd en kregen dus geen distributiebonnen meer, zodat anderen hen die moesten proberen te verschaffen. Dus moest er weer ergens een distributiekantoor overvallen worden om zo aan die bewuste bonnen te komen, zo kwam van het één het ander. Maar zulke normale situaties brachten voor velen grote spanningen met zich mee. Toch was er voor hen geen andere keus, wilden zij niet in handen van de Duitsers vallen.

Inderdaad is in die bewuste maanden het distributiekantoor in Heteren overvallen. Dat had laat in de avond plaats en er zijn toen ook heel wat bonnen toegeëigend die uiteindelijk ten goede kwamen aan de onderduikers. Op deze manier van doen hielp de één de ander weer.

Het grootste probleem voor hen was, zich proberen goed schuil te kunnen houden, zolang dat nodig bleek te zijn. Menige onderduiker heeft lange tijd ergens in een oud vervallen en afgelegen schuurtje, in een niet zo in het zicht staande hooiberg, of in een droge sloot, onder de blote hemel de nachten door moeten brengen. Dat is bij mooi zomerweer niet zo'n probleem, maar dat vond ook plaats bij koud regenachtig weer en zelfs bij vorst en veel sneeuwval. Maar wat moest men anders??

Thuis durfde men in geen geval te gaan slapen en bij een ander was het gevaar groot, dat ook zij daarvoor dan gestraft werden. Want hulp verlenen aan de vijand of onderduikers werd zwaar gestraft, dus was men gewaarschuwd!!

Inmiddels was het echter al weer zomer geworden en dat was nog weer een geluk, alhoewel de nachten dan ook nog goed koud kunnen zijn en bovendien was het natuurlijk ook niet altijd droog weer. Daarom alleen al zag de toestand er voor hen op het laatst heus niet zo rooskleurig uit, want het ging ook weer een keer winter worden. Men moet er dan niet aan denken om de koude nachten dan buiten te moeten doorbrengen!!

Zeer onverwacht vernemen we het langverwachte nieuws via de Engelse radio-zender Radio Oranje, dat er op de 6de juni 1944, grote geallieerde landingen hadden plaatsgehad op de kust van Normandie, aan de Franse Westkust. Daar ontbrandde een vreselijke strijd!!

Dat was natuurlijk wel een groot en zeer belangrijk nieuws vooral voor de bezette en onderdrukte landen van Europa. Men kreeg weer hoop! Maar voor de geallieerde legers stond er een bijzondere zware en vooral een uitputtende strijd te wachten. En het werd dan ook meteen al een harde strijd zowel voor de Duitse-als voor de geallieerde legers, want aan beide zijden vielen vele en vele doden en gewonden te betreuren en dat waren allemaal nog jonge, waardevolle levens!! Die gevechten duurden lange tijd, want het kustgebied bij Caen en Dieppe bestond uit één groot verdedigingswerk, een bolwerk dat onmogelijk te vernietigen leek.

Op een gegeven moment dreigden de geallieerden bij Faillize ingesloten te worden; de tang sloot zich meer en meer en leek het er op dat het daar een zeer hopeloze situatie worden zou. De nieuwsberichten werden er ook helaas niet hoopgevender op!

De geallieerde luchtmacht concentreerde zich op een gegeven moment op een afgesproken verdedigingspunt van de Duitse leger-eenheden gelijk met de geallieerde artillerie en een grote tankeenheden. Daar moet enige tijd een vreselijke aanval uitgevoerd zijn op de zwaar verdedigde Duitse stellingen.

Ook die aanval kostte helaas de Geallieerden als de Duitse legers, ontzettend veel slachtoffers en zeer veel oorlogsmateriaal. Maar dat was gelukkig niet voor niets geweest, want het had voor de geallieerden uiteindelijk toch een grote doorbraak opgeleverd in hun opgeslotenheid.

Toen dan uiteindelijk de grote doorbraak een feit geworden was vochten zij zich een doorgang naar de Frans/Belgische en de Frans/Duitse grens.

Toen dat eenmaal voltooid was, begon er opeens schot in de geallieerde opmars te komen. Waaiervormig trokken ze al gauw in noordelijke-en oostelijke richtingen. De Duitse legers zagen zich daardoor genoodzaakt op dat moment, om terug te trekken. Generaal Patton, die het bevel voerde over de Amerikaanse legers die zich in een snel tempo verplaatsten in de richting van het Duitse Rijnland, wist met zijn manschappen de Duitsers te verrassen en geheel buiten hun verwachting de brug bij Remagen te passeren; toen lag voor hen het Rijnland en de Eifel open. Kort daarna passeerden de andere geallieerden, die nog steeds in Frankrijk snel in noordelijke richting oprukten, de noordelijker gelegen Frans/Belgische grens.

Door menige radiobezitter werd vanaf dat moment de strijd nauwlettend gevolgd via de Engelse radio-zender Radio-Oranje.

De geallieerde opmarsen bleken nogal snel te verlopen; de bevolking werd weer wat optimistischer gelukkig. De maand augustus was toen al reeds bijna ten einde en liep het zo langzaammerhand al tegen de herfst.

Als de geallieerden de Duitsers nog voor het invallen van de winter de nederlaag wilden toebrengen moesten zij wel snel blijven oprukken. Het was nog steeds mooi zomerweer geweest maar daar kon in september spoedig een verandering in komen.

Gespannen luisterden de mensen iedere avond naar Radio-Oranje, die de berichten in de Nederlandse taal uitzond.

De geallieerden bleken nog steeds goede vorderingen te maken en zij zouden al de Belgisch/Nederlandse grens naderen.

Dat waren dus prima berichten en zo ging het de goede kant uit. Als alles mee zou zitten waren wij misschien toch nog vlugger bevrijd dan we eerst hadden verwacht. Het ging dus goed aan de fronten van de geallieerden en ook aan het Russische front!

Daar waren de grote en voorheen de zeer sterke en goed bewapende Duitse legereenheden al reeds weer van het Russische grondgebied verdreven ; een grote nederlaag dus voor hun leider Adolf Hitler. Die zelfde Hitler bleek ook nog een grossier te zijn geweest in de vreselijke oorlogsjaren, want bijna iedereen had tabak van hem.....!!

Opeens ontstaat er grote verwarring onder de Duitsers die in de zuidelijke gebieden van Nederland gelegerd zijn. Grote colonnes Duitse legervoertuigen met hun manschappen trekken terug uit zuidelijk Nederland in de richting van Arnhem en omgeving. Alles wat onderweg voor hun belangrijk kon zijn, werd meegenomen zoals, talrijke varkens, schapen gieten, kippen en konijnen. Waren zij op de vlucht, of trokken ze zich volgens plan terug??? Vroegen we ons af!

Vanwege de goede berichten die er de laatste dagen door menigeen ontvangen was via Radio-Oranje, waren de mensen plotseling van mening dat de Tommy's (zo werden door de Nederlanders de Engelse soldaten genoemd) dus al heel gauw op Nederlands grondgebied verwacht konden worden. En inderdaad scheen dit dan ook werkelijkheid geworden te zijn, toen men in de avond van dinsdag de 5de september naar de berichten luisterden van Radio'Oranje!

Vandaar werd een zeer belangrijk bericht uitgezonden dat de geallieerde strijdkrachten geheel zeer onverwacht de Belgisch/ Nederlandse grens gepasseerd waren en dat zij daarna verder oprukten naar de bruggen van Moerdijk , door het westelijk deel van Noord-Brabant en in de richting noord-oost, naar de brug bij Grave. Er werd echter ook nog bij verteld hoe de arbeiders in de grote fabrieken zich daar moesten gedragen zolang de geallieerden daar nog niet gearriveerd waren.

Ook de havenarbeiders in Vlissingen en Rotterdam moesten rustig aan het werk blijven om de legers van de bondgenoten niet in hun opmars te storen.

Een ieder dus die de berichten via de radio ontvangen had, verkeerde heel begrijpelijk in een hoera-stemming. De mensen waarmee men sprak waren allen zeer optimistisch. Want Noord-Brabant moest dan immers al voor een groot gedeelte in geallieerde handen wezen, zo was hun mening. Dan konden zij, de geallieerde legers wel te verstaan, misschien wel over enkele dagen al in het Betuwe land arriveren, verwachtten zij.

Maar, helaas bleken al die goede berichten , teleurstellende geruchten te wezen. De één wist nog spannender berichten opgevangen te hebben dan de ander.

Zo had men gehoord, dat de geallieerde legers Rotterdam al bijna in handen hadden. Eindhoven en Helmond zouden al bevrijd zijn, maar om Tilburg en Breda van de Duitsers te zuiveren werd daar nog even hard gevochten. Gelukkig zouden de Moerdijkbruggen al in geallieerde handen zijn.

De volgende dag werd verteld dat in Den Bosch nog gevochten werd, maar dat de Amerikanen de verkeersbrug bij het zeer oude, historische stadje Grave al tamelijk dicht genaderd waren. Ook zouden de Canadese legers het plaatsje Niftrik al bijna op de Duitsers veroverd hebben, Dat plaatsje ligt namelijk aan de noordelijke oever van de rivier de Maas in het Land van Maas en Waal, schuin tegenover het oude Ravenstein. De geallieerden vorderden dus goed.

"Je kunt het schieten vandaaruit al heel goed horen, als men goed luistert!" werd er nog wel bij gezegd. En iedereen die deze berichten hoorde , geloofde dat wis en zeker. Maar dat kwam hoofdzakelijk dat men het innig hoopte, dat de geallieerden snel door zouden stoten naar het land van Maas en Waal en niet te vergeten naar ons Betuwse land!.

Veel mensen bij ons in het dorp waren er toen na al die "goede " berichten vast van overtuigd dat we vrij spoedig bevrijd zouden wezen en toch viel dat al heel gauw tegen, want wát was er eigenlijk allemaal waar van die verspreide geruchten??

Eigenlijk bijna helemaal niets. Maar hoe de situatie in die veel belovende dagen precies was, wist eigenlijk ook niemand.

Veel later hoorden wij en begrepen wij pas de hele opzet van die verwarrende berichten die door de Engelse radio-zender Radio-oranje de wereld in waren gezonden. Dat was met opzet gebeurd om de gehele Duitse Legerleiding in de war te sturen, wat ook eigenlijk nog redelijk gelukt was.

Door die hoopvolle berichtgeving was het onder de Duitsers plotseling één grote, dolle boel geworden. Zij waren opeens ook de kluts kwijtgeraakt door de zeer snelle opmars van de geallieerde legers in België. Daardoor alleen al waren zij als het ware overrompeld en toen opeens na die verwarrende berichtgeving door de Engelse radio-zender Radio-Oranje, was het hen helemaal te dol geworden en waren ze volgens plan overhaast teruggetrokken in noordelijke richting, noordelijk van Arnhem.

Ook juist dát wisten wij op dat moment niet, maar dat kwamen we enige dagen daarna pas te weten. Zelf was ik daar getuige van!!

Dat allemaal had toen plaats op dinsdag de 5de september 1944. Ik was toen voor mijn werkgever Schrijver voor één of andere boodschap naar Huissen gegaan op een namiddag en ging op de heen-rit via de Rijndijk en Elden en op de terugweg via de buurtschap Rijkerswoerd, dat ongeveer halverwege Huissen en Elst ligt. Al gauw naderde ik de oude Rijksweg bij de lingebrug, bij het voormalige fruitbedrijf "De Dijkakkers".

Vanaf enige afstand zag ik direct al abnormaal veel Duits militair verkeer, dat verplaatste zich in een langzaam tempo over de Oude Rijksweg, richting Arnhem. Dichterbij gekomen zag ik dat het geen normaal militair verkeer was. Want in die colonne reden ook boeren wagens en karren op twee wielen mee, die allen volgeladen waren met varkens, schapen kippen en ander klein slachtvee, zoals eenden en konijnen. Maar in de legervrachtauto's vervoerden de Duitsers ook nog melkkoeien en verder alles wat maar als levensmiddel gebruikt kon worden.

De Duitse soldaten die op de legerwagens plaatsgenomen hadden en zij die er naast liepen, zagen er maar sjofeltjes en zeer onverzorgd en haveloos uit. Het waren echter niet alleen legervrachtwagens die daar reden, er reden ook nog tanks, pantserwagens, gevechtscarriers en gemotoriseerde kanonnen mee in de colonne. Het geheel was één ordeloze troep. De soldaten droegen gescheurde en met modder besmeurde uniformen en zelf waren ze ongescho- ren met baarden van enkele dagen!

Die hele lange colonne voertuigen verplaatste zich tamelijk langzaam; een vlugge wandelaar had deze voertuigen gemakkelijk bij kunnen houden.

Nog nooit eerder had ik zo'n ongeorganiseerde legereenheid zich zien verplaatsen en wist op dat moment niet wat of ik daar van denken moest. Wel kreeg ik de mening, dat deze legereenheid zich terug trok vanaf het zuidelijk front aan de Belgisch/Nederlandse grens. Maar dan dacht ik meteen daarna, dat het juist niet een Duitse mentaliteit was, om zich zo maar terug te trekken.

Langzaam fietste ik naar de Lingebrug, waarbij ik de straatweg zou moeten oversteken om op het rechtsdaarlangs gelegen fietspad te kunnen bereiken. Want vandaar moest ik het dorp Elst door om in Driel te kunnen komen.

Dat zou wel een moeilijke rit gaan worden, want dat hele eind bevond ik me dan tussen de Duitse militairen en juist dát had ik de laatste tijd zoveel mogelijk vermeden. Maar toch had ik op dat moment geen andere keus. Gelukkig was er even een moment dat ik de weg kon oversteken en daar maakte ik meteen zo onopvallend mogelijk gebruik van.

Ik was namelijk wel in het bezit van een "Ausweis", maar toch deed ik de laatste maanden alle moeite niet in contact te komen met de Duitsers. De oorzaak daarvan was, dat zij op gezette tijden de gevreesde razzia's hielden op jonge mannen. Die werden dan te werk gesteld aan stellingbouw langs de Gelderse IJssel. En dát wilde ik juist voorkomen, vandaar mijn voorzichtigheid. Gelukkig dat ik even een kans had kunnen waarnemen om de Oude Rijksstraatweg over te kunnen steken, want een ogenblik later reed de colonne weer aaneengesloten in de richting Arnhem. Wat een troosteloos gezicht!!

Was dit misschien het restant van het eens zo machtige Duitse leger?? Als dat waar was, zou de bevrijding heus niet meer zo ver weg zijn. Dan zouden de Duitse legers spoedig uiteen vallen... Maar dat was toch nog zeer moeilijk te geloven. Dat de Duitse legers grote nederlagen te incasseren gekregen hadden, wist bijna iedereen, maar verslagen waren zij nog in geen geval. Deze ordeloze verzameling van legervoertuigen en boeren vervoermiddelen deed wel afbreuk aan de Duitse manhaftigheid, maar toch kon ik deze armoedige vertoning niet verklaren.

Inmiddels fietste ik op het fietspad, dat rechts van de straat gelegen was, de Duitse demobiliserende legereenheid tegemoet. De afschuw en de teleurstelling was van hun ongeschoren gezichten te lezen. zoveel mogelijk keek ik recht voormij uit en vermeed daardoor oogcontact met hen.

Bij café "De Harmonie" werd het moeilijk verder fietsen voor mij. Daar ging ik rechtsaf de Korte Dorpsstraat in. Deze en ook de iets verder gelegen Dorpsstraat bestond volledig uit Duitse legervoertuigen en vele honderden Duitse militairen; het was één grauw-groene massa en het geheel bewoog als een groot mierennest!! Hier moest ik zo gauw mogelijk proberen weg te komen uit deze warboel. Blijkbaar werd hier enige tijd rust gehouden en ging men zich terwijl reorganiseren.

Het leek in deze Dorpsstraat wel een verzamelplaats van diverse Duitse legervoertuigen en ik bevond mij daartussen, zo te zien, als de enige burger in al dat rumoer. De Elstenaren vonden het schijnbaar verstandiger, om zich tijdens deze militaire drukte, niet op de straat te begeven, wat natuurlijk ook wel zeer begrijpelijk was, in zo'n situatie.

De Duitse soldaten waren van top tot teen gecamoufleerd met groene takjes, gras enz. Ze waren ook geheel omhangen met handgranaaten en gevulde mitrailleurbanden, dus wel één explosief geheel. Met veel geduw en ellebogenwerk probeerde ik mij tussen al die soldatenmassa's heen te wringen om zo uit dat gedrang weg te komen.